

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Oddělení vědy

K čj.: 2018UKFF14453

Brno, 11. 9. 2018

Věc

Oponentský posudek na habilitační práci v oboru Sociologie, kterou předložila paní PhDr. Eva Křížová, Ph.D., na téma *Alternativní medicína v České republice*

I.

Oponovaná habilitační práce byla v habilitačním řízení předložena v knižní podobě, ve které byla vydána Univerzitou Karlovou v nakladatelství Karolinum v roce 2015 v rozsahu 149 stran.

Předesílám, že oponovaná habilitační práce představuje původní vědecké dílo uchazečky, která se zvolenému tématu soustředěně věnuje řadu let po stránce teoretické i empirické. Habilitační práce ve své dílčí tematické oblasti představuje erudovaný výsledek základního, resp. badatelského teoretického výzkumu v oblasti sociálních věd, resp. sociologie, který má zároveň svou empirickou část. Jedná se o vědeckou práci podstatného významu, která je v českém sociologickém (i širším společenskovědním) oboru dosud zcela ojedinelá a vědecky průkopnická. Lze proto předpokládat, že každý další následovník se bude muset vědecky vyrovnat s prací *dr. Evy Křížové, Ph.D.*

Uchazečkou vybrané téma zkoumání patří mezi aktuální společenskovědní problematiku, o čemž svědčí, mimo jiné, opětovné přípravy léčitelského zákona ze strany Ministerstva zdravotnictví v letošním roce. Žádnou odpovědnou legislativní práci si nelze představit bez předchozích sociologických znalostí dotčeného sociálního jevu. Habilitační práce *dr. Evy Křížové, Ph.D.*, tak představuje vydatný poznávací pramen, který již byl využit a bude i nadále využíván k dalším společenskovědním výzkumům, a to nejen v sociologii, ale i v právní vědě, sociálním lékařství apod. Totéž můžeme říci o využívání poznatků z předložené práce ve vědecky podložené legislativní politice státu.

Poznatky, které předložená habilitační práce přináší, představují nové poznatky vědeckého rázu, které se týkají poměrně rozšířeného sociálního jevu alternativní medicíny,

kteřý ovšem nebyl, až do vydání předmětné práce, základní měrou u nás probádán. Uchazečka se v habilitační práci zaměřuje na české prostředí a jeho sociální kontext, což je nutno badatelsky uvítat. Zároveň jí to umožňuje zaobírat se intenzivněji zkoumaným jevem, a to se vším cíleně vynaloženým vědeckým zaměřením.

Vědecký přínos habilitační práce spatřuji v tom, že uchazečka se věnuje tématu dosud zcela neprobádanému, a přitom velmi živému a sociálně významnému. Uchazečka překročila ke svému zkoumání s vědeckou odvahou při vědomí, že zvoleným tématem pronikají různé, a to i protikladné, hospodářské a jiné zájmy. Nutno říci, že uchazečka si přitom všem podržela vlastní vědecký postoj a nutný odstup k výzkumným otázkám. Její přístup je již zjevně nezávislý na hospodářských či jiným zájmem, které bývají spojovány i s výrobou, distribucí a používáním různých léčiv anebo doplňků stravy či s veřejným zdravotním pojištěním apod.

Po stránce metodologické je habilitační práce pojata analyticko-deskriptivně, jak odpovídá teoretickému společenskovědnímu výzkumu. Ústrojně se k tomu druží empirická část na základě šetření

II.

Obsahové rozvržení habilitační práce na jednotlivé kapitoly tak, jak je uchazečka pojala, je věcně i formálně možné a dostatečné. Rozvržení odpovídá zvolenému tématu, kterého se přidržuje, aniž by odbíhalo jinam. Příznačným jevem pro práce podobného druhu bývá kladení si vědecky významných otázek, což uchazečka činí, například u zkoumání postojů a zkušeností české populace anebo postojů a zkušeností českých lékařů.

Úvodní část práce postihuje výraz „alternativní“ v sociologickém světle a kontextu medicíny. Uchazečka se vhodným způsobem věnuje rozboru náhledů na „alternativní“ přístup ke zdraví z hlediska dosavadních poznatků ve světové literatuře.

Jedno z badatelských těžišť habilitační práce spočívá ve druhé kapitole, v níž se uchazečka podrobně a zároveň kriticky zaobírá pojmy „nekonvenční medicína“ a „komplementární a alternativní medicína“. Přehledně k tomu využívá tabulkové nástroje jako výrazy klasifikace. Základním hlediskem se jí správně jeví „mechanismus účinku“, resp. poznatky o něm. Sluší se říci, že všechny tyto pojmy bývají v současnosti po stránce obsahové v pohybu v tom smyslu, že co bylo včera „alternativní“, může být dnes již „konvenční“,

anebo naopak. Uchazeččiny klasifikace, resp. jednotlivá členění jsou poznatkově přínosná a odůvodněná. Zároveň nutno říci, že vytvoření předmětné práce muselo obnášet velmi rozsáhlé přípravné práce, včetně získání terénních znalostí stavu používání jednotlivých postupů alternativní medicíny v praxi. Všechny tyto otázky jsou pojaty na pozadí kriticky využívané světové literatury.

Celkově můžeme říci, že uchazečka projevila při veškeré erudovanosti schopnost srozumitelně a zároveň kriticky osvětlit takové jevy jako je například problematika nedostatečné vysvětlitelnosti mechanismů účinků některých látek nebo postupů podle pravidel současné západní přírodovědy. A to vše na pozadí současných (i historických) gnoseologických sporů o vědeckou pravdu a možných kolizí mezi hermeneutickým, resp. fenomenologickým, a pozitivistickým přístupem. Významnou roli podle uchazečky sehrává sama aktivizace nemocného (např. s. 33 a násl.), s čímž lze plně souhlasit. Významné je, že uchazečka věnuje pozornost pojmu „integrativní medicína“, který se ukazuje jistým společenským trendem. Jedna z opor „integrativní medicíny“ spočívá v nákladové efektivitě, v čemž můžeme spatřovat i její společenskou budoucnost alespoň po stránce hospodářské. K těmto a podobným otázkám nutno dodat, že ani západní konvenční medicína zdaleka není ve všech svých oborech pouze „evidence-based“ ve smyslu formalizovaných a vázaných přírodovědeckých poznatků pro účely epidemiologické a biostatistické. Na mysli mám zejména terapie duševních poruch nebo poruch chování, které již svou povahou nutně bývají značně individualizovány a někdy založeny i na vzájemně protichůdných vědeckých teoriích lidské osobnosti. Nelze se proto divit, že některé důkazy účinnosti tzv. alternativních léčebných postupů se opírají, kromě pozorování, též o teoretické vědecké poznatky, resp. o teoretické vědecké důkazy vědecké správnosti. (Právně zde hovoříme o smlouvách odvážných v právním smyslu, jejichž plnění je vázáno na nejisté okolnosti.) Z hlediska konvenční lékařsky aplikované západní přírodovědy to sice může být málo, avšak v pohledu přání a zájmů patientské veřejnosti nikoli. Na okraj bychom mohli doplnit právně procesní přístup, kdy za důkaz účinnosti nebo bezpečnosti látky či praktiky slouží cokoli (a „cokoli“ zároveň podléhá logickému hodnocení v jednotlivostech i souhrnu). Nelze proto v praxi vyloučit kolize mezi výsledky právně procesního volného dokazování před soudem nebo správním úřadem, na jedné straně, a vázaným dokazováním podle konvence lékařsky aplikované přírodní vědy, na straně druhé. Takovýto stav je ale dán již vzájemnou nezávislostí různých společenských řádů, resp. způsobů myšlení.

Významná část habilitační práce je věnována postavení homeopatie v současnosti a v historii u nás. Uchazečka snesla řadu podnětného materiálu, se kterým se kriticky a zároveň nezaujatě vyrovnávala. I v tomto směru je práce, byť vydaná před třemi lety, stále aktuální. Stačí připomenout jen probíhající soudní spory o to, zda homeopatie jako metoda patří mezi nelékařské péče o zdraví, tj. mimo zdravotnictví, anebo spadá do zdravotnictví. Bez zajímavosti není, že v justici se dnes setkáváme se šesticí soudců s názorem ve prospěch zdravotnictví, a se šesticí soudců s názorem opačným. V tomto smyslu by se měla uchazečka v rámci ústní obhajoby práce aktuálně vyjádřit ke klasifikaci homeopatie z hlediska systému českého zdravotnictví (anebo mimo něj), popř. smíšeně. Necht' uchazečka přitom vyjde ze svých teoretických poznatků v knize obsažených. Podobně necht' uchazečka učiní u tradiční čínské medicíny. Jak známo, v loňském roce byla tradiční čínská medicína zákonem včleněna do české zdravotní soustavy a mezi obory zdravotních služeb, aby následně byly vyvolány legislativní pokusy o její opětovné vyřazení. Stejně tak necht' uchazečka zúročí své vědecké poznatky ke klasifikaci lidového léčitelství, a to v aktuální vazbě na snahu Ministerstva zdravotnictví o přípravu léčitelského zákona mimo zdravotnictví. - I za cenu, že ministerský návrh ještě nebyl zveřejněn, protože se nám zde jedná o vědeckou klasifikaci a o vědecký rozbor sociálního jevu.

Empirické poznatky obsažené v dalších částech habilitační práce jsou přínosné a jak mi je z literatury známo, uchazečka tento směr dále rozvíjí i v současnosti. Lze proto i nadále očekávat dlouhodobě kontinuální vědecký zájem uchazečky o danou problematiku, což by bylo z vědeckého hlediska přínosné, včetně porovnávání změn postojů apod.

III.

Po stránce formální je habilitační práce přehledně strukturována tak, jak odpovídá jejímu obsahu a celému zkoumanému tématu. Citace v práci použité představují odkazy na relevantní zdroje a jsou přehledné a přezkoumatelné. Totéž můžeme říci o soupisu použité literatury. Práce je psána vědeckým jazykem, literárně ústrojně a zároveň čtivě. Habilitační práce se přidržuje ustáleného vědeckého pojmosloví.

IV.

Závěrem vyjadřuji své stanovisko k výše uvedené habilitační práci tak, že ji **doporučuji k dalšímu řízení.**

Oponent:

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.

vedoucí katedry soukromého práva a civilního procesu

Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci